

ШЕМШУЧЕНКО

Юрій Сергійович —

академік НАН України, доктор юридичних наук, професор, директор Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

СКРИПНЮК

Олександр Васильович —

академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, заступник директора Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

ПРАВОВИЙ СТАТУС ДІЙСНИХ ЧЛЕНІВ (АКАДЕМІКІВ) І ЧЛЕНІВ-КОРЕСПОНДЕНТІВ НАН УКРАЇНИ: ЕВОЛЮЦІЯ, СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті досліджено процес зародження, формування та еволюції правового статусу дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів НАН України починаючи з 1918 р. і до сьогоднішнього дня. Простежено основні етапи його розвитку в період Української Держави, УНР часів Директорії, радянської України та незалежної Української держави на сучасному етапі. Правовий статус дійсних членів та членів-кореспондентів, вироблений столітньою практикою, має певну національну специфіку, але в загальних рисах ґрунтується на принципах, спільних для наукового товариства більшості країн світу. Особливу увагу в статті приділено аналізу шляхів його вдосконалення та перспективам розвитку.

Ключові слова: Статут НАН України, правовий статус, академіки, члени-кореспонденти, вибори, Загальні збори, права, обов'язки.

Правовий статус дійсних членів (академіків) та членів-кореспондентів НАН України, вироблений столітньою практикою, сьогодні закріплений у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та Статуті Національної академії наук України. Загалом він ґрунтується на принципах, спільних для наукового співтовариства багатьох країн світу. Обрання вчених до складу НАН України є найвищою формою громадського визнання їхніх наукових досягнень і наукової кваліфікації, особистого внеску в розвиток економіки, освіти та культури України.

Статут УАН 1918 р. Формування окремого статусу для найбільш видатних учених і критеріїв їх визнання, як зазначалося вище, розпочалося з моменту заснування Української академії наук у 1918 р. Зокрема, в § 8 Статуту Української академії наук було передбачено, що до складу Академії входять «почесні члени, дійсні члени (академіки), члени кляси всеукраїнського красного письменства та члени-кореспонденти» [1]. У розділі IV Статуту УАН «Про членів Академії: дійсних, почесних

та членів-кореспондентів» у загальних рисах було визначено критерії до визначених категорій осіб.

Відповідно до § 74 Статуту УАН 1918 р., почесними членами Академії могли бути обрані особи за наукові заслуги виключної ваги, а їх обрання відбувалося за загальною процедурою обрання дійсних членів. Очевидно, що статус почесного члена був найвищою формою визнання наукових досягнень ученого, але, разом з тим, такий статус не передбачав конкретних зобов'язань щодо подальшої наукової діяльності особи в межах Академії. Дійсними членами Академії за Статутом 1918 р. могли бути обрані вчені, відомі своїми науковими працями. Дійсні члени Академії поділялися на штатних, які мали утримання з коштів Державної скарбниці, і позаштатних, чисельність яких обмежувалася рішенням Спільного зібрання, але не могла становити більше трьох осіб на Відділ. Статус члена-кореспондента Академії передбачав постійну оплачувану діяльність особи в певному Відділі Академії. Окремий вид наукового визнання — члени «кляси українського письменства» могли належати лише до Відділу історико-філологічних наук без зобов'язань Академії щодо постійного грошового утримання таких осіб [1].

Статут УАН 1919 р. Законом Директорії УНР «Про зміну Статуту Академії наук у Києві» 3 січня 1919 р. було передбачено, що дійсні члени Академії при своєму затвердженні повинні скласти присягу на вірність Українській Народній Республіці. Зі встановленням у 1919 р. радянської влади, яка на той період лояльно ставилася до Академії наук, зазначена зміна не була скасована, хоча фактично ігнорувалася [2, с. 36].

Статут ВУАН 1921 р. Подальші зміни у статусі членів Академії були зумовлені прийняттям Положення Ради народних комісарів про Всеукраїнську академію наук. П'ятий розділ цього документа стосувався складу ВУАН, до якого мали входити дійсні члени Академії, члени-кореспонденти і члени-співробітники. У цьому Положенні було закріплено поділ на штатних і позаштатних членів Академії наук

усіх категорій. Згідно з § 3 розділу 5 Положення, дійсні члени Академії мали затверджуватися Наркомосом [3]. У цьому Положенні вже не було жодної згадки про членів «кляси українського красного письменства», а єдиний із цієї категорії — С.О. Єфремов став вважатися академіком кафедри новітнього письменства на рівних з іншими дійсними членами ВУАН правах [2, с. 45].

Статут АН УРСР 1936 р. У наступному установчому документі Академії, яким став Статут Академії наук УСРР 1936 р. (з лютого 1937 р. — Академії наук УРСР), було внесено певні зміни у питання членства в Академії. Так, відповідно до п. 10 Статуту, Академія наук складалася з дійсних членів (академіків), почесних членів, членів-кореспондентів і основного штату науковців, які працюють в установах Академії наук [4].

Відповідно до положень цього Статуту дійсними членами Академії могли бути обрані вчені, які збагатили науку працями першорядного наукового значення і сприяли соціалістичному будівництву в СРСР. Вони щороку мали звітувати про свою діяльність, брати участь у роботі Загальних зборів АН УРСР, відповідних відділів і груп, виконувати доручення Академії і долучатися до діяльності Академії з підготовки кадрів. Дійсні члени Академії могли входити одночасно до складу різних відділів і груп. Обиралися вони Загальними зборами Академії.

Членами-кореспондентами могли бути обрані видатні вчені. Їхні права та обов'язки не були чітко визначені Статутом, але вони залучалися до постійної роботи в Академії, включалися до її штату, обиралися відділами і затверджувалися Загальними зборами АН УРСР. Члени-кореспонденти на засіданнях відділів і Загальних зборах користувалися правом дорадчого голосу в усіх питаннях і лише на засіданнях груп — правом ухвального голосу.

Передбачалося, що почесні члени мали обиратися з-поміж учених, які збагатили науку працями світового значення. Кандидатів до почесних членів мали висувати відділи Академії, а обирати — Загальні збори.

За Статутом 1936 р. порядок обрання дійсних членів, почесних членів і членів-кореспондентів Академії дещо змінився. Обрання членів-кореспондентів проводили відділи, а затверджували Загальні збори. Відділи також висували кандидатів на дійсних членів, яких обирали Загальні збори. Таким чином відділи, які склалися з фахівців, лише висували кандидатів на дійсного члена, але не обирали його, як було за статутами і практикою 1918–1928 рр. У новому Статуті було зафіксовано, що кількість дійсних членів Академії і членів-кореспондентів встановлює Рада Народних Комісарів УСРР за поданням Академії. Про вакансії дійсних членів та членів-кореспондентів, які відкривалися, слід було повідомляти у пресі («Известия ЦИК СССР» та «Вісник ЦВК УСРР»). Науковим установам, громадським організаціям і окремим науковцям та їх групам надавалося право протягом двох місяців з дня публікації сповіщати Академію наук письмово з відповідним мотивуванням про імена кандидатів з-поміж видатних учених за відповідною спеціальністю. Ці імена публікувалися у пресі [2, с. 83–84].

Попереднє обговорення кандидатів покладалося на відповідні групи Академії наук, які мали подавати відповідним відділам свої висновки про тих кандидатів, яких вони визнали гідними для обрання дійсними членами або членами-кореспондентами. Відділи на своїх засіданнях проводили обрання кандидатів шляхом балотування. Обраними вважалися ті, хто одержав не менш як дві третини загальної кількості голосів. Згодом вони балотувалися на Загальних зборах Академії. При цьому обраними на Загальних зборах академіками вважалися ті, хто одержав просту більшість голосів. Так само Загальні збори Академії затверджували проведені відділом обрання членів-кореспондентів. Стосовно ж обрання почесних членів Академії, то обраними вважалися особи, які одержали не менше ніж дві третини голосів. Для проведення виборів дійсних і почесних членів та затвердження членів-кореспондентів Академії наук необхідна була присутність на засіданні не менш як двох третин усіх її дійсних членів.

До Статуту 1936 р. було включено статтю, згідно з якою дійсні члени, почесні члени і члени-кореспонденти Академії наук можуть бути позбавлені свого звання за постановою Загальних зборів, якщо їхня діяльність спрямована на шкоду Союзові РСР. Хоча на практиці виключення членів зі складу Академії відбувалося і до 1936 р., незважаючи на відсутність відповідної статутної норми. Так, у 1933–1934 рр. було виключено чотирьох львівських академіків, яких потім було поновлено у 1939 р. Відповідно до цієї статті 21 серпня 1936 р. Президія Академії прийняла рішення про виключення зі складу Академії І.Й. Агола як «ворога партії і уряду». З таким самим формулюванням було виведено зі складу Академії С.Ю. Семковського (Бронштейна), М.Х. Орлова, Й.І. Ліберберга, О.П. Дзеніса. Репресій зазнавали і співробітники Академії. У 1937 р. уже з формулюванням «ворог народу» було виключено Н.А. Кагановича, В.М. Смольного, І.С. Фінкельштейна, О.М. Асаткіна, Г.О. Ручка, Д.О. Белінга, А.А. Хвилю. Тепер у постанові Президії робилося застереження, що прийняті рішення відповідно до § 24 Статуту слід затвердити на Загальних зборах Академії. 2 липня 1937 р. Президія всупереч вимогам Статуту прийняла постанову про виведення зі складу Президії та звільнення з посади віце-президента М.Г. Світальського як «ворога народу». У 1938 р. подібну постанову Президія Академії прийняла стосовно академіка О.Г. Гольдмана. Мотивування цього рішення було: «як заарештованого органами НКВС».

Зняття звання членів Академії з ряду директорів інститутів свідчило про репресії з боку Президії Академії стосовно науковців цих установ, з одночасним прийняттям постанови про створення комісій для перевірки діяльності цих установ [2, с. 85].

Наприкінці 1944 р. РНК УРСР прийняла постанову про додаткові вибори дійсних членів і членів-кореспондентів Академії наук УРСР. 8 вересня 1944 р. Президія Академії затвердила інструкцію про проведення виборів в Академію. Згідно з цією інструкцією, всі матеріали по кандидатурах мали подаватися на розгляд

відповідних експертних комісій, склад яких затверджувався Президією. Ці комісії відбирали найбільш гідних кандидатів відкритим голосуванням. Про свої висновки комісії доповідали на засіданнях відповідних відділів. Вибори провадилися шляхом закритого голосування. Обраними вважалися особи, які одержали не менш як дві третини голосів від загальної кількості членів відділу Академії. Нововведенням було запровадження вимоги про переїзд в Україну обраних до АН УРСР членів Академії, які працювали і мешкали за межами республіки [2, с. 103–104].

Статут АН УРСР 1945 р. Подальші зміни у правовому статусі членів Академії були зумовлені набранням чинності нового Статуту Академії наук УРСР, затвердженого Постановою РНК УРСР від 6 лютого 1945 р. [5].

Невдовзі після затвердження Статуту Академії наук УРСР було прийнято постанову Раднаркому СРСР «Про встановлення академічних звань», яка проголошувала, що звання «академік» можуть носити лише члени Академії наук СРСР. У зв'язку з цим Раднарком УРСР 18 грудня 1947 р. вніс відповідні зміни до тексту Статуту, встановивши для вчених, обраних до складу Академії наук УРСР, найменування «дійсний (почесний) член Академії наук УРСР» і «член-кореспондент Академії наук УРСР».

Статут 1945 р. зберіг положення Статуту 1936 р. щодо складу Академії та критеріїв обрання кандидатур у дійсні (почесні) члени і члени-кореспонденти АН УРСР. Нововведенням був лише дозвіл дійсним членам Академії наук УРСР водночас входити до складу різних відділів Академії.

Складною проблемою було додержання статутних вимог щодо праці дійсних членів і членів-кореспондентів Академії наук УРСР в її установах та активної участі у роботі Загальних зборів АН УРСР і засідань відділів. Серед дійсних членів і членів-кореспондентів Академії було чимало державних і партійних функціонерів, деякі члени Академії наук перебували поза межами України і не брали активної участі в її роботі [2, с. 109]. На це звернув увагу пре-

зидент АН УРСР академік О.О. Богомолець у доповіді на Загальних зборах Академії у грудні 1945 р. Він наголосив, що керівний склад науковців Академії ще не спрямував свої зусилля на забезпечення успішної роботи академічних інститутів.

Тепер кожний кандидат у дійсні члени та члени-кореспонденти мав подати письмове зобов'язання про переїзд після виборів в Україну для роботи в системі АН УРСР. З метою закріплення у республіці висококваліфікованих наукових кадрів Рада Міністрів УРСР 2 серпня 1956 р. рекомендувала Академії наук доповнити п. 13 Статуту таким положенням: виплата встановлених винагород за звання дійсного члена Академії наук УРСР і члена-кореспондента Академії наук УРСР провадиться лише тим ученим, які працюють в Академії або в будь-якій іншій установі республіки і беруть активну участь у роботі Академії наук УРСР. На виконання цього доручення уряду Президія АН УРСР 10 серпня 1956 р. прийняла постанову, якою внесла відповідні зміни до Статуту АН УРСР [2, с. 110].

У Статуті Академії 1945 р. не зазнали серйозних змін і статті, які визначали порядок обрання дійсних (почесних) членів і членів-кореспондентів. Було лише спрощено порядок їх обрання. Так, список кандидатів у дійсні члени і думка про них установ, організацій та осіб доповідалися на засіданні відповідного відділу Академії наук, після чого на наступному засіданні відділу провадилося обрання кандидатів у дійсні члени таємним голосуванням, причому обраними кандидатами вважалися ті, що одержали не менш як 2/3 загальної кількості голосів відділу. На найближчому засіданні Загальних зборів Академії повідомлялися імена пропонованих відділами кандидатів і провадилося їх обрання в дійсні члени Академії таємним голосуванням. Обраними вважалися особи, які одержали просту більшість голосів [5].

Подання на членів-кореспондентів, що надійшли, розглядалися у відповідних відділах Академії наук, після чого на наступному засіданні відділу провадилося обрання кандидатів у члени-кореспонденти таємним голосуван-

ням, причому обраними вважались особи, які одержали не менше ніж 2/3 загальної кількості голосів. Обрання членів-кореспондентів відділами затверджувалося Загальними зборами Академії таємним голосуванням звичайною більшістю голосів.

Кандидати на почесних членів мали висуватися відділами Академії наук, а їх обрання провадилося Загальними зборами таємним голосуванням. Обраними вважались особи, які набрали не менш як 2/3 голосів (а не просту більшість голосів, як у випадку обрання дійсних членів). Для проведення виборів дійсних членів та затвердження членів-кореспондентів Академії наук УРСР необхідна була присутність на засіданні Загальних зборів не менше ніж 2/3 усіх дійсних членів Академії.

Постановою Ради Міністрів УРСР від 25 червня 1948 р. відповідно до пропозицій АН УРСР було внесено зміни до порядку обрання дійсних членів і членів-кореспондентів. Відтоді обрання кандидатів у дійсні члени і члени-кореспонденти провадилося на тому самому засіданні, на якому доповідався список кандидатів у дійсні члени і розглядалися подання, що надійшли на членів-кореспондентів, причому на відміну від порядку обрання кандидатів, який існував раніше, в обох випадках провадилося відкритим голосуванням і обраними вважались ті особи, які дістали просту більшість голосів. На зміну Статуту 1945 р. обрання членів-кореспондентів тепер провадилося на засіданні Загальних зборів Академії таємним голосуванням з кандидатів, яких намітили відповідні відділи Академії наук, причому обраними вважались ті особи, які набрали просту більшість голосів [2, с. 112].

Статут 1945 р. зберіг також положення Статуту 1936 р., згідно з яким дійсні члени, почесні члени та члени-кореспонденти Академії наук можуть бути позбавлені свого звання за постановою Загальних зборів, якщо їх діяльність була спрямована на шкоду Союзові РСР.

Статут АН УРСР 1963 р. Наступним етапом еволюції правового статусу членів Академії наук стало прийняття Статуту Академії наук

УРСР, який був затверджений Постановою Ради Міністрів УРСР 17 серпня 1963 р. [6]. До складу Академії наук УРСР за цим Статутом входили дійсні члени (академіки) АН УРСР, члени-кореспонденти та обрані членами Академії іноземні вчені. Порівняно з попередніми актами, у Статуті 1963 р. вже не згадується про наукових співробітників, які працюють в установах Академії.

Дійсними членами (академіками) могли бути обрані вчені, які збагатили науку працями першорядного наукового значення. Щодо членів-кореспондентів, то в новому Статуті було зазначено: ними обираються вчені, які збагатили науку визначними науковими працями. Поділ наукових праць на першорядні і визначні був умовним і надавав можливості суб'єктивного підходу до їх оцінки. Добре відпрацьована процедура виборів у репресивній системі давала змогу партійному апарату тримати склад Академії під суворим контролем. Проте статус Академії наук завжди поважався керівництвом республіки та правлячої партії. Навіть за часів М.С. Хрущова, якому був притаманний суб'єктивізм і волюнтаризм, членами Академії ставали, як правило, найбільш гідні [2, с. 126].

Статут Академії мав новий, спеціальний розділ про права та обов'язки академіків і членів-кореспондентів АН УРСР. Це сприяло підвищенню їхньої ролі та відповідальності за розвиток науки. Основний обов'язок полягав у збагаченні науки новими досягненнями і відкриттями шляхом здійснюваних членами Академії досліджень, організації колективних розробок провідних наукових проблем і наукового керівництва цими розробками. Академіки і члени-кореспонденти за Статутом мали забезпечуватися умовами, необхідними для проведення наукових робіт. До обов'язків академіків і членів-кореспондентів було також віднесено активне сприяння впровадженню досягнень науки у народне господарство і використанню їх у культурному будівництві, проведення роботи з підготовки і підвищення кваліфікації наукових кадрів та виконання доручення Президії і відповідного відділу [6].

Зберігалось правило щодо обов'язку академіків і членів-кореспондентів брати участь у роботі Загальних зборів Академії і загальних зборів відповідного відділу. Кожний академік і член-кореспондент Академії мав право бути членом одного з відділів Академії наук відповідно до своєї наукової спеціальності. Однак новий Статут містив доповнення про те, що академіки і члени-кореспонденти, обрані по одному відділу, могли за згодою іншого відділу одночасно перебувати і в ньому. Щоправда, при цьому було внесено застереження: ті з них, які перебувають одночасно у двох і більше відділах, при виборах в Академію користувалися правом ухвального голосу тільки в одному відділі.

Спроба зафіксувати в Статуті положення про активну участь академіків і членів-кореспондентів у роботі Академії не витримала випробування часом. На те були як суб'єктивні, так і об'єктивні причини. Вже у квітні 1971 р. Загальні збори АН УРСР затвердили зміни в Статуті Академії, вилучивши з нього пункт про обов'язок академіків і членів-кореспондентів брати участь у роботі Загальних зборів АН УРСР та загальних зборів відповідного відділення. Щодо цього з'явилося нове формулювання — «беруть участь» [2, с. 127].

Відповідно до Статуту 1963 р. академіки і члени-кореспонденти мали щороку подавати до відповідного відділу Академії звіт про свою діяльність. Звіти заслуховувалися на засіданнях бюро відділу (а не на загальних зборах), а в разі необхідності — на засіданнях Президії АН УРСР.

Збереглося також положення про можливість позбавлення звання академіка або члена-кореспондента за постановою Загальних зборів АН УРСР, якщо діяльність відповідних осіб була спрямована на шкоду Союзові РСР. Утім, було внесено доповнення, що при цьому діє порядок голосування, передбачений при виборах.

Загалом Статут зберіг порядок обрання дійсних членів (академіків) АН УРСР, членів-кореспондентів Академії наук УРСР, який існував до цього, але вніс до нього ряд уточнень.

Так, уперше встановлювалося, що вибори академіків і членів-кореспондентів АН УРСР проводяться не рідше одного разу на два роки і мають призначатися Президією АН УРСР за погодженням з Президією АН СРСР у межах наявних вакансій.

21 квітня 1971 р. Загальні збори АН УРСР внесли зміни до Статуту, які поширили право мотивування імен кандидатів у академіки і члени-кореспонденти на державні інституції, ради наукових установ і вищих навчальних закладів, громадські організації, дійсних членів і членів-кореспондентів Академії.

Статут встановив, що вибори академіків і членів-кореспондентів АН УРСР проводяться Загальними зборами Академії наук з-поміж кандидатів, обраних загальними зборами відділів.

На Загальних зборах Академії при проведенні виборів як академіків, так і членів-кореспондентів АН УРСР право ухвального голосу мали лише академіки АН УРСР. Вибори проводилися таємним голосуванням, і обраними вважалися особи, які одержали не менше 2/3 голосів академіків АН УРСР, що брали участь у голосуванні.

Дещо інший порядок проведення виборів кандидатів у академіки і члени-кореспонденти був встановлений для загальних зборів відділів. Так, на загальних зборах відділу при виборах кандидатів у дійсні члени (академіки) АН УРСР право ухвального голосу мали лише дійсні члени (академіки) АН УРСР, які входили до цього відділу, і вибори були правомочні за наявності не менш як 2/3 спискового складу дійсних членів. Обраними вважалися особи, за яких при таємному голосуванні голосувало не менше 2/3 академіків цього відділу, які брали участь у голосуванні.

На загальних зборах відділу під час виборів кандидатів у члени-кореспонденти АН УРСР право ухвального голосу мали як академіки, так і члени-кореспонденти, які входили до цього відділу. Вибори були правомочні за наявності не менше 2/3 спискового складу академіків і членів-кореспондентів відділу. Обраними у члени-кореспонденти вважалися особи,

за яких голосувало не менше 2/3 академіків і членів-кореспондентів АН УРСР даного відділу, які брали участь у голосуванні.

До Статуту була включена новела, яка передбачала, що до спискового складу відділу не включаються академіки і члени-кореспонденти АН УРСР, які перебували під час проведення виборів у закордонних відрядженнях. Крім того, Президія АН УРСР спеціальною ухвалою у виняткових випадках могла не включати до спискового складу тих академіків і членів-кореспондентів АН УРСР, стан здоров'я яких або інші виняткові обставини перешкождали їх участі в засіданнях та голосуванні [2, с. 130].

Щодо обрання членами Академії іноземних учених, то кандидати на відкриті вакансії висувалися загальними зборами відділів і обиралися Загальними зборами АН УРСР. Порядок обрання був такий самий, як і при виборах дійсних членів (академіків) АН УРСР. Передбачалося, крім того, за ухвалою загальних зборів відділів відкрите голосування при висуванні кандидатів у члени Академії з-поміж іноземних вчених [6].

Статут АН УРСР 1976 р. Статутом Академії наук 1976 р. були уточнені окремі положення щодо виборів дійсних членів і членів-кореспондентів [7]. Так, був вилучений пункт про те, що при обговоренні кандидатів, висунутих для обрання на ці посади, враховуються рекомендації АН СРСР. Водночас з'явилися положення про те, що з дозволу Загальних зборів Академії наук УРСР, за поданням Президії АН УРСР, відділення можуть проводити об'єднані загальні збори по виборах до Академії на всі виділені вакансії для відділень. До нового Статуту було внесено й норму про те, що протокол лічильної комісії по виборах затверджується Загальними зборами АН УРСР за наявності не менше 2/3 спискового складу дійсних членів АН УРСР. На Загальні збори Академії було поширено правило (яке раніше стосувалося загальних зборів відділень) про те, кого і з яких причин можна не включати до спискового складу дійсних членів АН УРСР (перебування в закордонних відрядженнях, за станом здоров'я тощо).

Згодом було внесено ще деякі доповнення і зміни до порядку виборів дійсних членів і членів-кореспондентів АН УРСР. Наприклад, у травні 1983 р. було встановлено, що вибори академіків і членів-кореспондентів АН УРСР проводяться не рідше одного разу на три роки. Раніше, у серпні 1979 р. було встановлено, що повідомлення Президії АН УРСР про проведення виборів публікується в республіканській пресі не пізніше як за три (раніше за два) місяці до проведення виборів. Право повідомляти письмово імена кандидатів надавалося дійсним членам і членам-кореспондентам академії наук (у старій редакції — дійсним членам і членам-кореспондентам АН УРСР). Результати виборів мали публікуватися у республіканській пресі.

Деякі зміни стосувалися прав і обов'язків дійсних членів і членів-кореспондентів. У новому Статуті було знову внесено пункт, за яким вони обов'язково мали брати участь у роботі Загальних зборів Академії і загальних зборів відповідних відділень, їм надавалося право переходити з одного відділення до іншого за рішенням Президії Академії і за наявності згоди іншого відділення.

Статут АН України 1992 р. Правовий статус членів Академії у період незалежності України було визначено нормами Статуту 1992 р. [8]. У п. 4 розділу I «Загальні положення» Статуту Академії наук України було визначено види та загальні вимоги до членів Академії. Відповідно до зазначеної норми Статуту 1992 р., до персонального складу Академії наук України входять дійсні члени (академіки) Академії наук України, члени-кореспонденти та іноземні члени АН України. Дійсними членами Академії наук України обираються вчені України, які збагатили науку працями першорядного наукового значення. Членами-кореспондентами Академії наук України обираються вчені України, які збагатили науку визначними науковими працями. Іноземними членами Академії наук України обираються вчені — громадяни інших країн, які здобули визнання міжнародної наукової громадськості.

Розділ III Статуту АН України 1992 р. визначав правовий статус членів Академії. Зокрема, передбачалося, що кожний академік або член-кореспондент Академії наук України є членом одного з відділень Академії відповідно до своєї наукової спеціальності. Він може переходити з одного відділення до іншого за рішенням загальних зборів обох відділень Академії наук України. Дійсні члени і члени-кореспонденти АН України, які входять до складу одного відділення, можуть за згодою загальних зборів іншого відділення одночасно брати участь у його роботі, користуючись усіма правами члена цього відділення, за винятком права ухвалювати голосу на виборах кандидатів у члени Академії, академіка-секретаря і бюро відділення та директорів наукових установ.

Головний обов'язок академіків і членів-кореспондентів АН України був сформульований у п. 17 розділу III Статуту і полягав у тому, щоб збагачувати науку новими досягненнями і відкриттями шляхом особисто здійснюваних наукових досліджень, організації колективної розробки фундаментальних наукових проблем і наукового керівництва цією розробкою. Вони повинні брати участь у виконанні завдань, покладених на Академію наук України. Члени АН України мали активно сприяти впровадженню досягнень науки в народне господарство і використанню їх у соціально-економічному і культурному будівництві, вести роботу щодо підготовки і підвищення кваліфікації наукових кадрів, зобов'язані виконувати доручення Президії Академії наук України і відповідного відділення.

Окремим розділом Статуту 1992 р. регулювалося питання виборів членів Академії. Так, відповідно до п. 20 розділу IV Статуту, вибори дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів АН України призначаються Президією Академії наук України у межах наявних вакансій. Після досягнення дійсними членами АН України віку 75 років відкриваються вакансії для виборів нових дійсних членів Академії наук України [8].

Повідомлення Президії АН України про проведення виборів академіків і членів-кореспон-

дентів Академії наук України публікується в пресі не пізніше як за три місяці до проведення виборів, а списки висунутих та зареєстрованих кандидатів в академіки і члени-кореспонденти АН України — не пізніше як за місяць до дня виборів.

Вибори академіків і членів-кореспондентів проводяться у два етапи — на загальних зборах відділень, а потім на Загальних зборах Академії наук України. Загальні збори Академії наук проводять вибори з числа кандидатів у члени Академії, обраних загальними зборами відділень, у межах оголошених вакансій.

Вибори і передвиборна кампанія проводяться на демократичній основі, в умовах повної гласності та поінформованості наукової громадськості: кандидатури в академіки і члени-кореспонденти АН України широко обговорюються в наукових колективах. Результати цього обговорення доводяться до членів відділень. На Загальних зборах Академії наук України і загальних зборах відділень забезпечуються необхідні умови для всебічного обговорення кандидатур. Вибори кандидатів у дійсні члени АН України на загальних зборах відділення проводяться таємним голосуванням дійсних членів Академії наук України у даному відділенні, а кандидатів у члени-кореспонденти АН України — таємним голосуванням дійсних членів і членів-кореспондентів Академії наук України у цьому відділенні. Вибори вважаються дійсними в разі наявності на зборах не менше 2/3 спискового складу відповідно дійсних членів або дійсних членів і членів-кореспондентів АН України, які входять до складу відповідного відділення.

Кандидатами у члени Академії наук України вважаються обрані особи, за яких проголосувало не менше 2/3 членів Академії наук України у даному відділенні, які брали участь у голосуванні.

Вибори вважаються правочинними за наявності на зборах не менше 2/3 спискового складу відповідно дійсних членів або дійсних членів і членів-кореспондентів Академії наук України.

Академіками і членами-кореспондентами АН України вважаються обрані особи, за яких

проголосувало не менше 2/3 відповідно дійсних членів або дійсних членів і членів-кореспондентів Академії наук України, які брали участь у голосуванні. Результати виборів публікуються у пресі.

Кандидати в іноземні члени АН України висуваються загальними зборами відділень і обираються Загальними зборами Академії наук України. У виборах беруть участь дійсні члени і члени-кореспонденти АН України. Вибори вважаються дійсними в разі наявності на зборах не менше 2/3 спискового складу дійсних членів і членів-кореспондентів АН України. Обраними вважаються особи, за яких проголосувало не менш як 2/3 членів Академії наук України, які брали участь у голосуванні.

За рішенням відповідно загальних зборів відділень і Загальних зборів Академії наук України при висуванні кандидатів і обранні в іноземні члени Академії наук України може бути застосоване відкрите голосування.

Статут НАН України 2002 р. У Статуті Національної академії наук України від 5 квітня 2002 р. [9] відбулася подальша трансформація правового забезпечення членства в Академії.

Пунктом 19 Статуту врегульоване питання персонального членства, яке передбачає, що до персонального складу членів НАН України входять дійсні члени, члени-кореспонденти та іноземні члени НАН України. Дійсними членами НАН України обираються вчені, які зробили видатний внесок у розвиток відповідних напрямів науки. Членами-кореспондентами НАН України обираються вчені, які збагатили науку визначними здобутками. Дійсними членами та членами-кореспондентами НАН України можуть бути обрані громадяни України. Іноземними членами НАН України обираються вчені — громадяни інших країн, наукові праці яких здобули визнання міжнародної наукової громадськості та які вагомо сприяють розвитку міжнародних наукових зв'язків НАН України.

Положення Статуту 2002 р., які визначають права та обов'язки, а також порядок виборів членів НАН України, не зазнали істотних змін

порівняно з попередньою редакцією Статуту 1992 р. Разом з тим, варто зазначити, що з цього Статуту була вилучена норма, яка встановлювала вікове обмеження для дійсних членів Академії та передбачала, що після досягнення ними віку 75 років відкриваються вакансії для виборів нових дійсних членів Академії. Також Статут 2002 р. доповнено новим положенням про те, що дійсні члени, члени-кореспонденти НАН України після досягнення 65-річного віку можуть за їх бажанням та рішенням Президії НАН України бути призначені радниками при дирекції відповідної наукової установи НАН України.

Статут НАН України 2016 р. Актуальний правовий статус дійсних членів (академіків) та членів-кореспондентів НАН України передбачений нормами нещодавно прийнятого Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [10], а також Статуту НАН України від 14 квітня 2016 р. [11]. Насамперед необхідно зазначити, що у питанні членства та кадрового складу Академії Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (п. 1 ст. 17) та чинний Статут НАН України (п. 3.17) передбачають, що кадровий склад НАН України включає всіх працівників наукових установ, організацій, підприємств, що перебувають у віданні НАН України, дійсних членів (академіків), членів-кореспондентів та іноземних членів НАН України.

Положеннями п. 13 ст. 17 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та п. 5.2–5.4 Статуту НАН України визначено вимоги до осіб, які можуть бути обрані дійсними членами та членами-кореспондентами Академії. Зокрема, дійсними членами (академіками) НАН України обираються члени-кореспонденти НАН України, які створили визнані вітчизняною та світовою науковою спільнотою наукові школи, запропонували підхід до розв'язання наукових проблем, що мають велике теоретичне чи практичне значення, провадять активну науково-громадську діяльність. Членами-кореспондентами НАН України обираються доктори наук, які мають визнання вітчизняною та світовою науковою

спільнотою науковий доробок, розв'язали наукову проблему, що має вагоме теоретичне чи практичне значення, провадять активну науково-громадську діяльність. При цьому дійсними членами (академіками) та членами-кореспондентами НАН України можуть бути обрані громадяни України.

Окремо в п. 5.5 Статуту НАН закріплено вимоги до іноземних членів Академії, якими можуть бути обрані вчені — громадяни інших країн, наукові праці яких здобули визнання міжнародної наукової спільноти та які вагомо сприяють розвитку наукових досліджень і міжнародних наукових зв'язків НАН України.

Законом встановлено обмеження щодо кількісного складу членів Академії, зокрема п. 1 ст. 17 Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначено граничну чисельність дійсних членів, кількість яких не може перевищувати 200 осіб, а також членів-кореспондентів — не більше ніж 400 осіб.

Зазначені вище вимоги істотно змінилися порівняно з попередніми статутами Академії, оскільки крім більш чіткого формулювання вимог щодо наукових заслуг кандидата відповідно до нових положень кандидати у члени Академії мають здійснювати й активну науково-громадську діяльність [12].

Разом з тим, у питанні критеріїв до дійсних членів та членів-кореспондентів НАН України варто виокремити кілька проблемних та дискусійних аспектів. По-перше, чинні норми Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність» і Статуту НАН України не містять вимоги щодо роботи таких осіб в установах НАН України.

По-друге, попри наведені вище положення стосовно загальних вимог до осіб, які можуть претендувати на постійне членство в Академії, серед них є вимоги до оцінки наукових заслуг і досягнень, які, на наш погляд, потребують чітких критеріїв та параметрів при їх розгляді. При цьому з моменту набрання чинності Статутом 2016 р. такі вимоги, як «запропонували підхід до розв'язання наукових проблем, що мають велике теоретичне чи практичне значення», «мають визнаний вітчизняною та світо-

вою науковою спільнотою науковий доробок», «розв'язали наукову проблему, що має вагоме теоретичне чи практичне значення», «провадять активну науково-громадську діяльність», не були роз'яснені у документах НАН України. Чинне на сьогодні Положення про вибори до Національної академії наук України, затверджене постановою Президії НАН України від 15 липня 1992 р. № 206 зі змінами та доповненнями у п. 3, передбачає, що для встановлення відповідності спеціальностей висунутих кандидатів оголошеним вакансіям і рекомендації найбільш достойних для обрання створюються експертні комісії відділень НАН України, які призначаються Президією НАН з числа дійсних членів такого відділення. Очевидно, що у цій ситуації одним із варіантів вирішення проблеми могло б бути встановлення певних вимог щодо наукових публікацій кандидата або інших чітких параметрів оцінки наукових досягнень.

Актуальна процедура виборів дійсних членів та членів-кореспондентів НАН України визначена положеннями розділу 5 Статуту. Вибори дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів НАН України проводяться за наявності вакансій та призначаються Президією НАН України. Перелік вакансій для обрання дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів НАН України встановлюється Президією НАН України з урахуванням пропозицій відділень НАН України за результатами аналізу тенденцій розвитку світової та вітчизняної науки, наявного кадрового потенціалу для заміщення цих вакансій, необхідності представлення в НАН України всіх секторів вітчизняної науки.

Повідомлення Президії НАН України про проведення виборів дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів НАН України з визначенням назв спеціальностей, кількості вакансій та їх розподілу між відділеннями НАН України публікується в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження не пізніше ніж за три місяці до проведення виборів. Зміна назв спеціальностей, кількості вакансій та їх розподілу між відділеннями

НАН України після публікації повідомлення про проведення виборів не допускається.

Право висувати кандидатів у члени НАН України мають вчені ради наукових установ, атестованих відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», закладів вищої освіти (університетів та академій), дійсні члени (академіки) та члени-кореспонденти НАН України. Пропозиції щодо висунення кандидатів у дійсні члени (академіки) та члени-кореспонденти НАН України з відповідними матеріалами та обґрунтуваннями надсилаються до Президії НАН України протягом одного місяця від дня публікації повідомлення про проведення виборів. Висунуті кандидати у дійсні члени (академіки) і члени-кореспонденти НАН України реєструються Президією НАН України. Списки зареєстрованих кандидатів оприлюднюються в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження не пізніше ніж за місяць до виборів.

Вибори дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів НАН України проводяться у два етапи — на сесії загальних зборів відділень НАН України, а потім на сесії Загальних зборів НАН України. Загальні збори НАН України обирають дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів НАН України з числа кандидатів, обраних загальними зборами відділень НАН України у межах оголошених вакансій.

Передвиборча кампанія і вибори проводяться на демократичній основі в умовах повної відкритості, прозорості та поінформованості наукової громадськості. На сесіях Загальних зборів НАН України і загальних зборів відділень НАН України забезпечуються необхідні умови для всебічного обговорення кандидатур.

Вибори кандидатів у дійсні члени (академіки) НАН України на загальних зборах відділень НАН України проводяться таємним голосуванням дійсних членів (академіків) НАН України відповідного відділення, а кандидатів у члени-кореспонденти НАН України — таємним голосуванням дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів НАН України відповідного відділення.

Вибори вважаються такими, що відбулися, за наявності на сесії загальних зборів відділення НАН України не менше 2/3 облікового складу відповідно дійсних членів (академіків) НАН України або дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів НАН України, які входять до складу відповідного відділення НАН України.

Обраними кандидатами у члени НАН України вважаються особи, за яких проголосувало не менше 2/3 членів НАН України відповідного відділення НАН України, які брали участь у голосуванні.

На сесії Загальних зборів НАН України вибори дійсних членів (академіків) НАН України проводяться таємним голосуванням дійсних членів (академіків) НАН України, а членів-кореспондентів НАН України — таємним голосуванням дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів НАН України.

Новелою у сучасному правовому статусі членів НАН України є процедура позбавлення членства в Академії. Відповідно до п. 8 ст. 17 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», п. 4.4 і 5.18 Статуту НАН України, виключення зі складу НАН України є виключною компетенцією Загальних зборів Академії. Дійсний член (академік), член-кореспондент та іноземний член НАН України може бути позбавлений свого статусу (виключений зі складу НАН України) за рішенням Загальних зборів НАН України: за власним бажанням — на підставі особистої заяви; у випадку неодноразового грубого порушення вимог Статуту НАН України або вчинення дій, які завдали значної шкоди авторитету НАН України, — на підставі подання відповідного відділення НАН України або Президії НАН України. При позбавленні статусу членів НАН України (виключенні членів НАН України з її складу) діють процедура та порядок голосування, передбачені для їх обрання.

Слід зауважити, що гостра необхідність у таких нормах виникла у зв'язку із сучасними подіями у нашій державі та військовою агресією Російської Федерації. Донедавна серед членів НАН України перебували особи, діяльність яких була спрямована проти суверенітету і те-

риторіальної цілісності нашої держави (наприклад, іноземний член НАН України С. Глазьев, голова Кримського наукового центру НАН України дійсний член НАН України М. Багров та ін.). Разом з тим, як зазначив віце-президент НАН України А. Загородній, відсутність механізму позбавлення членства у НАН України до 2016 р. була зумовлена тим, що підстава «завдання шкоди державі чи Академії» використовувалася у період СРСР як спосіб боротьби з нелояльними режиму вченими, оскільки за радянських часів можливість виключення вчених зі складу Академії наук СРСР та академії наук союзних республік передбачалася лише за політичними, а не науковими мотивами [13].

У новому Статуті НАН України більш чітко регламентовано права та обов'язки членів Академії. Головний обов'язок дійсних членів (академіків) та членів-кореспондентів НАН України полягає у проведенні ними особисто наукових досліджень, збагаченні науки новими досягненнями і відкриттями, організації колективного вирішення проблем, здійсненні наукового керівництва роботами.

Члени НАН України зобов'язані активно сприяти впровадженню результатів своїх досліджень, інших досягнень науки в практику та використанню їх у соціально-економічному і культурному будівництві, активно вести роботу, спрямовану на підготовку і підвищення кваліфікації наукових кадрів, виконувати рішення Загальних зборів, Президії НАН України і відповідного відділення НАН України, дотримуватися вимог Статуту НАН України, норм наукової етики, брати активну участь у виконанні інших завдань, покладених на НАН України, у роботі Загальних зборів НАН України та загальних зборах її відділень, інших заходах, що проводяться НАН України, протидіяти поширенню псевдонауки та фальсифікації наукових досліджень, особистим прикладом сприяти підвищенню престижу наукової діяльності та авторитету НАН України.

На Загальних зборах НАН України та загальних зборах відділень НАН України дійсні члени (академіки) та члени-кореспонденти НАН України мають право ухвального голосу,

іноземні члени НАН України — дорадчого голосу. При цьому, відповідно до п. 4.10 Статуту, Президія НАН України має право спеціальним рішенням на час сесій Загальних зборів НАН України виключати з облікового складу тих дійсних членів (академіків) НАН України та членів-кореспондентів НАН України, стан здоров'я яких чи інші обставини не дають їм можливості взяти участь у сесіях Загальних зборів та голосуванні.

Членам НАН України створюються в наукових установах НАН України належні умови для виконання обов'язків, передбачених цим Статутом. Кожний дійсний член (академік), член-кореспондент НАН України відповідно до своєї наукової спеціальності входить до складу одного з відділень НАН України. Перехід дійсного члена (академіка), члена-кореспондента НАН України з одного відділення до іншого здійснюється на підставі його особистої письмової заяви та за рішенням загальних зборів обох відділень НАН України і затверджується Президією НАН України.

Дійсні члени (академіки) та члени-кореспонденти НАН України, які входять до складу одного відділення НАН України, можуть за згодою загальних зборів іншого відділення НАН України брати участь у його роботі з правом дорадчого голосу. Дійсні члени (академіки), члени-кореспонденти НАН України щороку подають до відповідного відділення НАН України письмовий звіт про свою наукову, науково-технічну, а також просвітницьку та іншу діяльність.

У чинному Статуті 2016 р. було також залишено згадувану нами норму Статуту 2002 р. про те, що члени НАН України після досягнення 65-річного віку можуть бути призначені радниками при дирекції відповідної наукової установи НАН України в порядку, який встановлюється Президією НАН України.

Окремим аспектом правового статусу дійсних членів і членів-кореспондентів НАН України є передбачене п. 6.7 Статуту право отримання довічної плати. На сьогодні розмір такої плати та особливості її виплати визначені постановою Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 № 1229 «Про збільшення роз-

міру довічної плати за звання дійсного члена (академіка) та члена-кореспондента Національної академії наук і національних галузевих академій наук» [14]. Відповідно до п. 1 цієї постанови, за звання дійсного члена (академіка) та члена-кореспондента НАН України встановлена щомісячна довічна плата у розмірі відповідно 5112 гривень і 3400 гривень. При цьому якщо вченого обрано дійсним членом (академіком) чи членом-кореспондентом двох та більше національних академій, довічна плата виплачується однією академією за вибором дійсного члена (академіка) чи члена-кореспондента згідно з його заявою.

Іноземним членам академій довічна плата не встановлюється. У разі смерті дійсного члена (академіка) чи члена-кореспондента або його виїзду на постійне місце проживання за межі України виплата щомісячної довічної плати припиняється.

З 23 листопада 2016 р. зазначений документ доповнено положеннями, які стосуються особливостей виплати довічної плати особам з окремих районів Донецької та Луганської областей. Зокрема, особам, які проживають у населених пунктах Донецької та Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, а також на тимчасово окупованій території України, щомісячна довічна плата за звання дійсного члена (академіка) та члена-кореспондента НАН України і національних галузевих академій наук виплачується лише після повернення такої території під контроль органів державної влади.

Щомісячна довічна плата внутрішньо переміщеним особам встановлюється і виплачується за умови взяття особи на облік відповідно до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб».

Отже, чинні нормативні положення стосовно правового статусу дійсних членів та членів-кореспондентів НАН України передусім забезпечують можливість визнання наукових здобутків провідних вітчизняних вчених, створюють для них додаткові стимули і умови для подальшої наукової діяльності, а також надають можливість визначати стратегічні питання розвитку сучасної науки. Процедура обрання членів НАН України передбачає наукове визнання вченого самоврядним науковим середовищем у демократичний спосіб. Разом з тим, окремі питання правового статусу академіків та членів-кореспондентів НАН України потребують подальшого удосконалення. Насамперед варто чіткіше визначити критерії оцінки наукових досягнень кандидатів на здобуття відповідного статусу з урахуванням світових стандартів до оцінки наукової діяльності вченого. Базовим напрямом еволюції правового статусу членів НАН України є забезпечення реального розвитку сучасної вітчизняної науки, формування мотивації до наукової і науково-технічної діяльності, орієнтованих на об'єктивну оцінку реалізації конкретних завдань за кінцевим результатом.

REFERENCES

[СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ]

1. Statute of the Ukrainian Academy of Sciences in Kyiv, approved by Hetman P. Skoropadskyi on 18.11.1918. *Derzhavnyy visnyk*. 1918. (75): 26.
[Статут української академії наук у Києві, затверджений Гетьманом П. Скоропадським 18.11.1918 року. *Державний вісник*. 1918. № 75. С. 26.]
2. Shemshuchenko Yu.S. (ed.). *Legal status of the National Academy of Sciences of Ukraine: History and Modernity (to the 95th Anniversary of the creation of the National Academy of Sciences of Ukraine)*. (Kyiv: Yurydychna dumka, 2013).
[Правовий статус Національної академії наук України: історія та сучасність (до 95-річчя створення НАН України)]. Відп. ред. Ю.С. Шемшученко. К.: Юридична думка, 2013.]

3. Order of the Council of People's Commissars on the All-Ukrainian Academy of Sciences. 14.06.1921.
[Положение Совета народных комиссаров о Всеукраинской академии наук, утверждено 14.06.1921 г. *Собрание узаконений УССР*. 1921. № 11. С. 310.]
4. Statute of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR. Resolution of the Council of People's Commissars of the Ukrainian SSR. 21.02.1936.
[Статут Академії наук УСРР. Постанова РНК УСРР від 21.02.1936. *Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України*. 1936. № 14. С. 63.]
5. Statute of the Academy of Sciences of the UkrSSR. Resolution of the Council of People's Commissars of the Ukrainian SSR 06.02.1945.
[Статут Академії наук УРСР. Постанова РНК УРСР від 06.02.1945 р. № 173. *Зібрання постанов Уряду УРСР*. 1945. № 2. С. 14.]
6. Statute of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR. Resolution of the Council of Ministers of the Ukrainian SSR 17.08.1963 No. 948.
[Статут Академії наук УРСР. Постанова Ради Міністрів УРСР від 17.08.1963 р. № 948. *Зібрання постанов Уряду УРСР*. 1963. № 8. С. 74.]
7. Statute of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR. Resolution of the Council of Ministers of the Ukrainian SSR 30.12.1976 No. 597. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP760597.html
[Статут Академії наук УРСР, затверджений Постановою Ради Міністрів УРСР від 30.12.1976 р. № 597. *Зібрання постанов Уряду УРСР*. 1977. № 1. С. 7.]
8. Statute of the Academy of Sciences of Ukraine. Resolution of the General Meeting of the Academy of Sciences of Ukraine 20.03.1992. *Visnyk of the Academy of Sciences of Ukraine*. 1992. (8): 3. <http://ukraine.uapravo.net/data/base61/ukr61313.htm>
[Статут Академії наук України, затверджений Загальними зборами АН України від 20.03.1992 р. *Вісник АН України*. 1992. № 8. С. 3–10.]
9. Statute of the National Academy of Sciences of Ukraine. Resolution of the General Meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine. 05.04.2002 No. 2. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001550-02>
[Статут Національної академії наук України. Постанова Загальних зборів НАН України від 05.04.2002 р. № 2.]
10. On scientific and scientific-technical activity: Law of Ukraine. 26.11.2015 No. 848-VIII. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
[Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 2. С. 40.]
11. Statute of the National Academy of Sciences of Ukraine (new edition). Resolution of the General Meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine. 14.04.2016 No. 2. <http://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-160414-2-1.pdf>
[Статут Національної академії наук України (нова редакція). Постанова Загальних зборів НАН України від 14.04.2016 р. № 2.]
12. Bogdanov V.L. The Statute is a kind of constitution of the National Academy of Sciences of Ukraine. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2016. (8): 7. <http://www.visnyk-nanu.org.ua/uk/node/2512>
[Богданов В. Л. «Статут — це свого роду конституція Національної академії наук України. *Вісник НАН України*. 2016. № 8. С. 7.]
13. Zagorodniy A. Academy before the election (choice). *Dzerkalo Tyzhnya*. 2015. No. 1032. <https://dt.ua/SCIENCE/akademiyi-pered-viborom-ami-.html?page=5&items=42>
[Загородній А. Академія перед вибором(ами). *Дзеркало тижня*. 2015. № 1032.]
14. On increasing the size of the lifetime fee for the title of a full member (academician) and correspondent member of the National Academy of Sciences and national branch academies of sciences. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. 17.10.2007 No. 1229. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1229-2007-%D0%BF>
[Про збільшення розміру довічної плати за звання дійсного члена (академіка) та члена-кореспондента Національної академії наук і національних галузевих академій наук. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10. 2007 р. № 1229.]

Стаття надійшла 01.08.2018

Yu.S. Shemshuchenko, O.V. Skrypniuk

Koretsky Institute of State and Law
of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv)

LEGAL STATUS OF FULL MEMBERS (ACADEMICIANS)
AND CORRESPONDENT MEMBERS OF NAS OF UKRAINE:
EVOLUTION, MODERNITY AND PERSPECTIVES

The article deals with the process of the origin, formation and evolution of the legal status of the full members (academicians) and correspondent members of NAS of Ukraine from 1918 to the present. The main stages of its development during the period of the existence of the Ukrainian State, the Ukrainian People's Republic of the Directory, Soviet Ukraine and the independent state at the present stage are traced. The legal status of full members and correspondent members produced by one hundred years of practice is not devoid of national specificity, but in general it is based on the principles common to a scientific society in most countries of the world. A significant place in the article is devoted to the analysis of its improvement and development prospects.

Keywords: statute of NAS of Ukraine, legal status, academicians, correspondent members, elections, general meetings, rights, duties.